

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านโนนศรีสวัสดิ์
ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
Living According Philosophy Sufficiency Economy in Nonsrisawat Village,
Nabon Sub-District, Kalasin Province

ณัฐกิตติ์ ธาตุไพบูลย์ (Nuttakit Tartpaiboon)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²
เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม แหล่งข้อมูลข่าวสารความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง 2) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร 3) กิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านโนนศรีสวัสดิ์ 4) ความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร 5) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 6) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนศรีสวัสดิ์ ประชากรที่ศึกษา คือ ตัวแทนครัวเรือนของเกษตรกรบ้านโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 122 ครัวเรือน เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 64.8 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.93 ปี เกือบครึ่งจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.95 คน การถือครองที่ดินส่วนมากเป็นของตนเอง สิทธิการถือครองส่วนมากเป็นประเภทโฉนด อาชีพหลักส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์พื้นที่ทำการเกษตรใช้ทำนาปี รายได้ในภาคการเกษตร เฉลี่ย 58,710.65 บาท/ปี รายจ่ายรวมเฉลี่ย 88,574.53 บาท/ปี กว่าครึ่งมีหนี้สิน ส่วนใหญ่เป็นหนี้จากกองทุนหมู่บ้านกับ ธ.ก.ส. ต้นเหตุของหนี้ส่วนมากนำไปลงทุนประกอบอาชีพ มีการออมทรัพย์เกือบทั้งหมด โดยส่วนมากออมทรัพย์กับกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน รองลงมาออมกับกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ รองลงมาเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมระดับปานกลาง โดยได้รับข้อมูลจากกลุ่มเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด (2) เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด รองลงมามีความรู้ในระดับมาก (3) เกษตรกรมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากที่สุด ในกิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค ส่วนประเด็นอื่นๆอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ยกเว้น การทำผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาสระผม มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด กว่าประเด็นอื่นๆ (4) เกษตรกรมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าปัจจัยภายในด้านปกครองภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านเศรษฐกิจภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยภายนอกภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (6) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีปัญหาในภาพรวมระดับน้อย ข้อเสนอแนะ คือการสร้างแหล่งน้ำ จัดการอบรมเศรษฐกิจพอเพียงบ่อยๆอย่างต่อเนื่องและการสนับสนุนจากหน่วยงานทุกส่วน สนับสนุนความรู้และงบประมาณ

คำสำคัญ การดำเนินชีวิต หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

tun.aong.tpb@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช yoobench@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) the demographics and socio-economic status of the farmers in the study area and their sources of news and information about the Sufficiency Economy Philosophy; (2) their level of knowledge about the Sufficiency Economy Philosophy; (3) daily life activities that the villagers engaged in that supported the Sufficiency Economy Philosophy; (4) their satisfaction with this way of life; (5) their opinions on factors that affected their ability to follow the Sufficiency Economy Philosophy; and (6) problems they encountered and suggested approaches for further improvement. The study population was representatives of all 122 households in Nonsrisawat Village, Nabon Sub-District, Khammuang District, Kalasin Province. Data were collected from all 122 households using an interview form. Data were analyzed by frequency distribution, percentage, minimum, maximum, mean and standard deviation. The results showed that (1) 64.8% of the interviewees were female. The mean age was 50.93. Almost half had complete primary school 4th grade as their highest educational level. The average number of household members was 3.95. Most families owned their own land with legal title deeds. The majority named agriculture as their main occupation, and most grew rice once a year. Their average agricultural income was 58,710.65 baht/year and their total expenses were 88,574.53 baht/year. More than half the households were in debt, mainly to the Village Fund and the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. Mainly they had taken out loans to invest in their occupation. Almost all the families had savings, mainly deposited with the Village Savings Group, or second most with the Village Fund. The majority were members of the Village Savings Group and the Village Fund. Overall, most of the study population had received a medium level of news and information about the Sufficiency Economy Philosophy, mainly from a Sufficiency Economy Learning Group. (2) More than half of the household representatives interviewed had the highest level of knowledge about the Sufficiency Economy Philosophy, and the second largest group had a high level of knowledge. (3) The activity that most families engaged in the most was growing their own vegetables and raising livestock for household consumption. They also participated to a high degree in every other category of the Sufficiency Economy activities except for making their own household products such as dish detergent and shampoo. (4) Overall, the villagers had a high level of satisfaction with living according to the Sufficiency Economy Philosophy. (5) Internal factors that affected their ability to live according to the philosophy that were rated at the high level were economic factors and community factors, while administrative factors were rated as medium. Overall, external factors were rated as medium. (6) Overall, the villagers reported having a low level of problems following the Sufficiency Economy Philosophy. Their recommendations for improvement were to build a water storage resource, to hold continuous training sessions, and educational and financial support from all related agencies.

Keywords: Living according philosophy sufficiency economy, Kalasin Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

บทนำ

ระบบเศรษฐกิจโลกในปัจจุบันเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม มุ่งการพัฒนาโดยยึดเอาค่าของเงินเป็นตัวตั้ง ส่งผลให้สภาพสังคมในหลายประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนชีวิตและความเป็นอยู่ จากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง จากสังคมการเกษตรสู่สังคมอุตสาหกรรม ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่นปัญหาความเหลื่อมล้ำ เป็นระบบที่เน้นการแข่งขัน ในเวทีระหว่างประเทศ ประเทศพัฒนาแล้วมีการนำมาตรากฎกติกากันทางการค้าเข้ามาเป็นข้ออ้างในการค้ากับประเทศด้อยพัฒนาว่า

ประเทศไทย เคยได้รับการคาดหมายว่าจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) จากการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาประเทศเพื่อให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม มีการเร่งการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกไปขายยังต่างประเทศ การขยายตัวด้านอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งการเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศแบบก้าวกระโดดนี้ เป็นการเร่งการเจริญทางเศรษฐกิจที่เกินความพอดี สถาบันการเงินภายในประเทศนิยมกู้เงินจากต่างประเทศมาปล่อยกู้ภายในประเทศ เพราะอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่างประเทศอยู่ในระดับต่ำและต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก อีกทั้งไม่กังวลเรื่องความเสี่ยงจากการผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน รวมไปถึงการปล่อยสินเชื่อภายในประเทศกระจุกตัวในตลาดที่มีสภาพฟองสบู่สูง คือ ตลาดอสังหาริมทรัพย์และตลาดหุ้น เมื่อเกิดวิกฤตตลาดอสังหาริมทรัพย์และตลาดหุ้นส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องของสถาบันการเงิน เกิดการสะสมหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ อันนำมาซึ่งภาวะที่เรียกว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ในปี พ.ศ. 2540 นำมาซึ่งการลอยตัวของค่าเงินบาท อันเนื่องมาจากสถานะการเติบโตทางเศรษฐกิจอันสุดโต่ง การเติบโตด้านอสังหาริมทรัพย์ไร้การควบคุมและจัดการที่ดี นำมาซึ่งการล่มสลายของสถาบันการเงิน ธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กหลายแห่งประสบปัญหาการล้มละลายหรือต้องปิดกิจการ ผลที่ตามมาคือการปลดพนักงาน แรงงานขึ้น เกิดปัญหาว่างงานเกิดขึ้น ปี 2541 มีคนว่างงานสูงถึง 1.6 ล้านคน (ธนาคารแห่งประเทศไทย: 2551)

จากการที่ประเทศไทยมีประสบการณ์วิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ จึงได้เริ่มหันมามองแนวทางการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ แบบที่ยั่งยืน โดยนำแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจ แบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงงานเพื่อส่งเสริม พัฒนาความเป็นอยู่แก่พสกนิกรชาวไทย ดังจะเห็นได้จากที่รัฐบาลบรรจุการพัฒนาโดยนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ยังคงบัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) โดยประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งจากภายนอกและภายในประเทศที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และต่อเนื่องมายังแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) บรรจุไว้ในกรอบวิสัยทัศน์ ที่น้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ได้ระบุในวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

บ้านโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลนาบอน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้น้อมนำแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต รวมถึงการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีกิจกรรม เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อการลดรายจ่าย การจัดทำโครงการผักสวนครัว (รั้วกินได้) ส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง การเพิ่มรายได้จากการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง-ผ้าไหมเพื่อเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก การเลี้ยงหมูหลุม กลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์เพื่อการบริโภคในครัวเรือน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสถาบันการจัดการทางการเงินชุมชน เพื่อปลูกฝังให้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

สมาชิกในชุมชนรู้จักการออมรวมทั้งเป็นแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้กับสมาชิก ปัจจุบัน บ้านโนนศรีสวัสดิ์ ได้รับเลือกเข้าร่วมโครงการรณรงค์เพื่อน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน สำนักโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 1 ปี 2557 อันเป็นการส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร บ้านโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลนาบอน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการนำไปขยายผลสู่ชุมชนหรือหมู่บ้านอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม แหล่งข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษากิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านโนนศรีสวัสดิ์
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของบ้านโนนศรีสวัสดิ์
6. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนศรีสวัสดิ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลนาบอน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 122 ครัวเรือน ทำการเก็บข้อมูลจาก หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนบ้านโนนศรีสวัสดิ์ ทั้งหมด จำนวน 122 คน ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแบบปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วยคำถาม 6 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกร แหล่งข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 3 กิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านโนนศรีสวัสดิ์ ตอนที่ 4 ความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนศรีสวัสดิ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ ใช้สถิติเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม แหล่งข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง และมีอายุเฉลี่ย 50.93 ปี การศึกษาสูงสุดเกือบครึ่งจบประถมศึกษาปีที่ 4 นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เกือบทั้งหมด มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 3.95) มีแรงงานในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 2.63) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพรองรับจ้างทั่วไป เกือบทั้งหมดมีการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง สิทธิการถือครองที่ดินส่วนมากเป็นโฉนด และมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ในการทำเกษตรส่วนใหญ่ทำนาปี

1.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า รายได้ของครัวเรือนปีที่ผ่านมา มีรายได้ (ค่าเฉลี่ย 101,460.65) รายได้ในภาคการเกษตรมีรายได้ (ค่าเฉลี่ย 58,710.65) รายได้นอกภาคการเกษตรมีรายได้ (ค่าเฉลี่ย 42,750.00) มีรายจ่ายในครัวเรือนส่วนอยู่ (ค่าเฉลี่ย 85,476.16) มีรายจ่ายในภาคการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 25,428.85) มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเกือบทั้งหมด (ค่าเฉลี่ย 5,003.94) สภาพหนี้สินส่วนมากมีหนี้สิน ต้นเหตุของหนี้เงินครั้งเกิดจากการนำไปลงทุนประกอบอาชีพ และการออมทรัพย์เกือบทั้งหมดมีการออมทรัพย์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

1.3 ข้อมูลทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ การเป็นกรรมการหรือผู้นำกลุ่ม/องค์กร เป็นกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ และกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

1.4 แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า จากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11) และจากแหล่งต่างๆอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ จากบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.15) จากกลุ่มองค์กร (ค่าเฉลี่ย 3.13) และจากสื่ออื่นๆ (ค่าเฉลี่ย 3.06) และเมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละแหล่งข้อมูลข่าวสารด้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า จากบุคคล ได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด จากกลุ่มองค์กร ได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ จากกลุ่มเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด และจากสื่ออื่นๆ ได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ จากสื่อโทรทัศน์ มากที่สุด

2. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรบ้านโนนศรีสวัสดิ์ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านความพอประมาณ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดคือ เศรษฐกิจพอเพียงที่ดีคือการดำรงชีวิตแบบไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่แบบประมาณตน การปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเองในครัวเรือนช่วยให้ท่านลดค่าใช้จ่าย การทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสานเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้กับการดำเนินชีวิตของทุกคน และการประกอบอาชีพไม่เฉพาะแค่การทำการเกษตรเท่านั้น ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับทุกสาขาอาชีพ และมีความรู้ ความเข้าใจน้อยที่สุดคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของคนจนและเกษตรกรเท่านั้น ไม่สามารถใช้ได้กับบุคคลทั่วไปได้

2.2 ด้านความมีเหตุผล พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดคือ เทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ ต้องรู้จักประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต รองลงมาคือ ใช้หลักความมีเหตุผลของเศรษฐกิจพอเพียงในการลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำให้ท่านเกิดจิตสำนึกในการใช้จ่ายแบบพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย และมีความรู้ ความเข้าใจน้อยที่สุดคือ การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่จำเป็นต้องนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้

2.3 ด้านภูมิคุ้มกัน พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดคือ การวางแผนก่อนการทำการกิจกรรมใดๆ ทำให้ท่านประหยัดเวลาและช่วยลดรายจ่าย การออมทรัพย์หรือการประหยัดคือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจพอเพียง ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นควรรักษาและสืบทอดแก่ลูกหลานและชุมชน ภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ดีควรรักษาและสืบทอดแก่ลูกหลานและชุมชน การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทำให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต การจะทำงานหรือทำกิจกรรมในเรื่องใด ควรจะต้องมีการศึกษาหาความรู้ในเรื่องนั้นๆก่อน นอกจากความรอบรู้ แล้วยังต้องมีความรอบคอบในการทำสิ่งนั้น ปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่ ที่ตนเองกำลังทำด้วยความระมัดระวัง มีสติ รองลงมาคือ การอบรม สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้ความรู้เรื่องการประหยัดไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ฯลฯ แก่บุตร หลานและญาติพี่น้องเป็นแนวทางหนึ่งของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชน ช่วยให้ท่านมีความพร้อมในการรับสถานการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้นได้ การพูดคุยปรึกษาปัญหาภายในครอบครัว เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับสมาชิกครัวเรือน ในการเตรียมความพร้อม/รับรู้ กับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และมีความรู้ ความเข้าใจน้อยที่สุดคือ ถึงแม้มีการวางแผนในการทำงาน ท่านก็สามารถทำงานได้ผลออกมาเป็นอย่างดี

2.4 ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจระดับใดทั้ง 4 ประเด็นคือ การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทำให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิต การจะทำงานหรือทำกิจกรรมในเรื่องใด ควรจะต้องมีการศึกษาหาความรู้ในเรื่องนั้นๆ ก่อน นอกจากความรอบรู้ แล้วยังต้องมีความรอบคอบในการทำสิ่งนั้น และปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่ ที่ตนเองกำลังทำด้วยความระมัดระวัง มีสติ

2.5 ด้านคุณธรรม พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดคือ นอกจากการมีคุณธรรมแล้ว เรื่องความซื่อสัตย์-สุจริตก็เป็นสิ่งที่สำคัญเช่นกัน การจะทำงานหรือทำสิ่งให้ประสบผลสำเร็จก็ต้องมีความอดทน มีความเพียร สิ่งที่จะขาดไม่ได้เลยในการทำกิจกรรม การทำงาน การดำเนินชีวิตก็ต้องใช้สติปัญญา ในการดำเนินการ หรือการดำเนินชีวิต ความ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

สามัคคี ก่อให้เกิดพลังและความสุขแก่ชุมชน รองลงมาคือ การจะทำงานหรือทำกิจกรรมทั้งส่วนตนและส่วนรวมควรตั้งมั่นอยู่บนหลักของการมีคุณธรรมเป็นสำคัญ และมีความรู้ ความเข้าใจน้อยที่สุดคือ งานของตนเองควรมาก่อนงานส่วนรวม

3. กิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 กิจกรรมด้านการลดรายจ่าย พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน รองลงมาคือ มีการส่งเสริมปลูกฝังสมาชิกในครัวเรือนให้รู้จักการประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่น ของกิน/ของใช้ที่ไม่จำเป็น ครัวเรือนปลอดอบายมุข การพนัน/สิ่งเสพติด การประหยัดไฟฟ้า/น้ำประปา/ค่าเดินทาง/น้ำมันเชื้อเพลิง มีการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่มเช่น เสื้อผ้า ที่นอน หมอน ผ้าห่มหรืออื่นๆ มีการผลิตทางการเกษตร เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ สารชีวภาพป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่ผลิตไว้ใช้เองและปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มีการทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือนไว้ใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจานน้ำยาสระผม

3.2 กิจกรรมด้านการเพิ่มรายได้ พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยทำอาชีพเสริม รองลงมาคือ มีการทำการเกษตรผสมผสาน/ปลูกพืชหมุนเวียนหลายชนิด มีการเข้าร่วมเครือข่ายหรือกลุ่มวิชาชีพเดียวกันเพื่อจัดการการผลิตหรือบริโภคของตนเอง และปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรหรือการถนอมอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่า

3.3 กิจกรรมด้านการออม พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนมีการออม รองลงมาคือ มีกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกสถาบันการเงินในชุมชน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และธนาคาร และปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มีการวางแผนระบบการใช้จ่ายที่ดีเช่น การทำบัญชีครัวเรือน

3.4 กิจกรรมด้านการดำรงชีวิต พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีความอดทนใช้ความเพียรในการประกอบอาชีพ และช่วยเหลือสังคม รองลงมาคือ สมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญา มีการประกอบอาชีพโดยยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีการศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง สม่่าเสมอเพื่อพัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ สมาชิกในครัวเรือนมีการลด/ละ/เลิกอบายมุขต่างๆเช่น สุรา ยาเสพติดและการพนัน มีการวางแผนการดำรงชีวิต หรือวางแผนในการทำกิจกรรมต่างๆ และปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มีการเรียนรู้ ถ่ายทอด ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตประจำวัน

3.5 กิจกรรมด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด รองลงมาคือ ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์ป่าไม้แหล่งน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ มีการส่งเสริม สนับสนุน ปลูกฝังสมาชิกในครัวเรือนให้รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มีการจัดการขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะการรีไซเคิล

3.6 กิจกรรมด้านการเอื้ออาทร (แบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการปลูกฝังสมาชิกในครัวเรือนให้รู้จักการเอื้ออาทรแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือส่วนรวม รองลงมาคือ ครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน มีส่วนร่วมหรือได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน และปฏิบัติน้อยที่สุดคือ มีการให้ความช่วยเหลือคนจน หรือคนด้อยโอกาส

4. ความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 ด้านการลดรายจ่าย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน รองลงมาคือ ครัวเรือนปลอดอบายมุข การพนัน/สิ่งเสพติด การประหยัดไฟฟ้า/น้ำประปา/ค่าเดินทาง/น้ำมันเชื้อเพลิง ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่น ของกิน/ของใช้ที่ไม่จำเป็น และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ มีการทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือนไว้ใช้เอง เช่น ยาสระผม น้ำยาล้างจาน

4.2 ด้านการเพิ่มรายได้ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ครัวเรือนมีอาชีพเสริม รองลงมาครัวเรือนมีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีการรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อการผลิต ในการผลิต/จำหน่ายสินค้า ครัวเรือนผลิตสินค้า แล้วนำไปจำหน่าย และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ มีการแปรรูปผลผลิตหรืออาหาร จำหน่ายเพื่อเพิ่มมูลค่า

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

4.3 ด้านการออม พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ รองลงมาคือ ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ มีการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนรู้จักการออม สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญ/ประโยชน์ของการออม และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ มีการทำบัญชีครัวเรือน

4.1 ด้านการดำรงชีวิต พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ยึดศีลธรรม เป็นแนวปฏิบัติ รองลงมาคือ ชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครัวเรือน/ลูกหลานให้ปฏิบัติตนเป็นคนดี ปฏิบัติตามหลักจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ครัวเรือนมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน

4.5 ด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน เช่นป่าชุมชน ฯลฯ รองลงมาคือ ชุมชนปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นหมู่บ้านน่าอยู่ ชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนใช้วัตถุดิบอย่างยั่งยืนในการประกอบอาชีพ และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ชุมชนวางกฎ กติกา ในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

4.6 ด้านการเอื้ออาทร (แบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ มีกองทุนหรือระดมทุน ในการช่วยเหลือกันและกัน รองลงมาคือ ร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานหรือช่วยเหลือกันและกัน ชุมชนมีการดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาสและคนประสบปัญหา ชุมชน รู้รักสามัคคี และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ชุมชนเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือ/เอื้ออาทร/แบ่งปันกันและกัน

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.1 ปัจจัยภายใน

5.1.1 ด้านการปกครอง

1) *ผู้นำท้องถิ่น* พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ ผู้นำมีการปฏิบัติตนดี มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต รองลงมาคือ ผู้นำเป็นบุคคลที่คนส่วนใหญ่ยอมรับนับถือ ผู้นำมีความสามารถและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ผู้นำเป็นผู้นำทางความคิดและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ ผู้นำมีความสามารถด้านการประสานงานและการปฏิบัติงาน

2) *คณะกรรมการหมู่บ้าน* พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ ต่อเนื่อง คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับการยอมรับจากสมาชิกในหมู่บ้าน รองลงมาคือ คณะกรรมการหมู่บ้านมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละด้านอย่างชัดเจน คณะกรรมการหมู่บ้านมีความสามารถ คำนึงประโยชน์ส่วนรวม คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถประสานงานกับหลายฝ่ายได้ และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน

3) *กฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน ผู้นำท้องถิ่น* พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ สมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้านร่วมกำหนดกฎระเบียบของหมู่บ้าน รองลงมาคือ สมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้านปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้น กฎระเบียบ มุ่งหมาย/ช่วยให้หมู่บ้านมีความสงบ ปกติสุข สมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้านยอมรับในกฎระเบียบที่ถูกกำหนดขึ้น และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ กฎระเบียบเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติตามกฎหมาย

5.1.2 ด้านเศรษฐกิจ

1) *การสร้างอาชีพ/รายได้* พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ การระดมทุนของชุมชน/กองทุน เพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริม รองลงมาคือ การมีรายได้จากอาชีพหลักที่เพียงพอต่อรายจ่ายของครัวเรือน การเก็บออมของครัวเรือน การมีรายได้จากอาชีพเสริม และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ การเพิ่มมูลค่าของสินค้า

2) *การพึ่งตนเอง* พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ การปลูกผักสวนครัว/เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน รองลงมาคือ การรวมกลุ่มของสมาชิกในครัวเรือน/ชุมชน การนำทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมผสมผสาน เพื่อให้เกิดเป็นอาชีพเป็นผลผลิต และการประกอบอาชีพโดยใช้ทุนของครัวเรือน และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ มีการทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือนไว้ใช้เอง เช่นยาสระผม น้ำยาซักผ้า

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

3) การลดรายจ่าย ผู้นำท้องถิ่น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่นของกิน/ของใช้ที่ไม่จำเป็น รองลงมาคือ การปลูกพืชผักสวนครัว/เลี้ยงสัตว์ไว้รับประทานในครัวเรือน การประหยัดไฟฟ้า/น้ำประปา/ค่าเดินทาง/ น้ำมันเชื้อเพลิง การลดค่าใช้จ่ายด้านอบายมุขของสมาชิกในครัวเรือน และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ การทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการบริหารค่าใช้จ่าย สมาชิกมีความรู้

5.1.3 ด้านชุมชน

1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชีวิตประจำวันของสมาชิกใน ครัวเรือน รองลงมาคือ สมาชิกมองเห็นความสำคัญ/ประโยชน์ ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องครบถ้วน มีตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมในเวทีชุมชน/ประชาคม และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ ชุมชนมีการจัดการประชุม หรือจัดเวทีเพื่อให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ

2) การมีส่วนร่วมกับชุมชน พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม รองลงมาคือ สมาชิกมองเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมกิจกรรมกับชุมชน สมาชิกในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในการดำเนินงานของชุมชน สมาชิกช่วยกันรักษาผลประโยชน์ของชุมชน/ส่วนรวม และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ สมาชิกมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำและร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานของชุมชน

3) ความสามัคคี พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในมากที่สุดคือ สมาชิกมีความรักสามัคคี ในชุมชน รองลงมาคือ สมาชิกมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก/ผู้อื่น และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ ร่วมกันแก้ไขปัญหาและขัดข้อขัดแย้งได้

5.2 ปัจจัยภายนอก

พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องมากที่สุดคือ นโยบายของรัฐ เช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการอยู่ดีมีสุข มาปฏิบัติเป็นโครงการของหมู่บ้าน รองลงมาคือ การได้รับอบรมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงจากองค์กรภายนอก การสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐหรือเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การรณรงค์เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ จากหน่วยงาน มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่น การมีเครือข่ายกับชุมชนอื่นๆ สื่อวิทยุโทรทัศน์ จากปราชญ์/บุคคล ต้นแบบ สนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น (อบต./เทศบาล) และปัจจัยเกี่ยวข้องน้อยที่สุดคือ จากสื่อออนไลน์/เฟสบุ๊ก/ไลน์/อินเทอร์เน็ต

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง

6.1 ปัญหาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ปัญหาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร แบ่งตามระดับของปัญหาในด้านต่างๆ ปรากฏผลวิเคราะห์ ดังนี้

6.1.1 ด้านการลดรายจ่าย

1) การประหยัด ลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย ในประเด็น ไม่มีทรัพยากรที่จะนำมาใช้ประโยชน์

2) การปลูกพืชผักสวนครัว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย ในประเด็น ความรู้ที่ได้อาจไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

3) การใช้สารชีวภาพ/สารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย ในประเด็น มีวิธีการปฏิบัติที่ยุ่งยาก

4) การใช้ปัจจัยการผลิตที่หา ได้เอง เช่น การทำปุ๋ยหมัก พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย ในประเด็น มีวิธีปฏิบัติที่ยุ่งยาก

5) การผลิตเครื่องอุปโภค พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย ในประเด็น ความรู้ที่ได้อาจไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

6.1.2 ด้านการเพิ่มรายได้

- 1) การรวมกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ยุ่งยาก เสียเวลา 1.93
- 2) การทำอาชีพเสริม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ไม่มีเวลา 2.03
- 3) การเข้ารับการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ยุ่งยาก เสียเวลา 2.07

6.1.3 ด้านการออม

- 1) การกู้ยืม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยสูง 1.69
- 2) การออมทรัพย์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ไม่มีความรู้ด้านการออม 1.86
- 3) การทำบัญชี พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ไม่มีความรู้เรื่องการทำบัญชี 2.36

6.1.4 ด้านการดำรงชีวิต

- 1) การปฏิบัติตามหลักของศาสนา พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ปฏิบัติตามได้ยาก
- 2) การลด ละ เลิก อบายมุข พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น อบายมุข เข้าถึงได้ง่าย
- 3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ไม่มีการใช้
- 4) การวางแผน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ความรู้ที่ได้ยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

6.1.5 ด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรภายในท้องถิ่น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ไม่มีการประหยัด
- 2) การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย

ในประเด็น ยุ่งยาก เสียเวลา

- 3) การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ (รีไซเคิล) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย

ในประเด็น ไม่มีเวลา

- 4) การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น ใช้เครื่องทุ่นแรง พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น มีวิธีการ

ปฏิบัติที่ยุ่งยาก

6.1.6 ด้านการเอื้ออาทร (แบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน)

- 1) การศึกษาปัญหาภายในครอบครัว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย ในประเด็น ไม่มีการปรึกษา

6.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง

1) ด้านการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น คือ การอบรมบ่อยๆ อย่างต่อเนื่อง รองลงมาการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยน และพาไปดูงานหมู่บ้านตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ

2) ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น คือการส่งเสริมการสร้างรายได้ และการส่งเสริมให้ความรู้ตามความถนัด

3) ด้านการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น คือ สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ และสนับสนุนการสร้างเครือข่าย

4) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรภายนอก พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น คือ หน่วยงานทุกส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนให้ความรู้และงบประมาณ และหน่วยงานมีการบูรณาการร่วมกัน

5) ด้านอื่นๆ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ 5 ประเด็น คือ สร้างแหล่งน้ำ รองลงมา ซื้อเมล็ดพันธุ์ผัก หมู เป็ด ไก่ วัว ควาย แจก รองลงมา และหาตลาด, ใช้เทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต หรือเทคโนโลยีอื่นและสนับสนุนวัสดุ สาธิต และวัสดุปฏิบัติ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง เรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร บ้านโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลนาบอน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการอภิปราย มีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง และมีอายุเฉลี่ย 50.93 ปี ซึ่งอายุเฉลี่ยนี้ของเกษตรกรมีความเหมาะสม เนื่องจากมีประสบการณ์จากการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบ จึงมีความพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ ปราโมทย์ มลคล้า (2551: 128) พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ประกอบการในเขตปกครองท้องที่ อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม พบว่าผู้ประกอบการที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน โดยผู้ประกอบการที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จะมีการเรียนรู้ การสั่งสมประสบการณ์การเป็นผู้นำ มีการเข้าวัด ปฏิบัติธรรม เห็นสัจธรรมในการดำเนินชีวิตและเปรียบเทียบแนวการปฏิบัติที่เหมาะสม มีวุฒิภาวะ ความรับผิดชอบ ความเป็นเหตุเป็นผลสูงขึ้นไป รอบคอบในการใช้ชีวิตพอเพียง และสอดคล้องกับ ศีลวัต ศรีสวัสดิ์ (2552: 152) ความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนที่มีอายุมากขึ้นก็ยิ่งมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นไปตามไปด้วย เนื่องจากผู้ที่มีอายุมากขึ้นมักผ่านการตัดสินใจ ผ่านการใช้วิจารณญาณเพื่อไตร่ตรองสิ่งต่างๆ มามากกว่า เมื่อได้รับเรื่องราวหรือข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สภาพหนี้สินของครัวเรือน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 74.6 มีหนี้สิน โดยแหล่งหนี้สินส่วนใหญ่ของเกษตรกร คือ กองทุนหมู่บ้าน กับ ธ.ก.ส. ด้านต้นเหตุของหนี้สิน พบว่า ร้อยละ 59.0 เกษตรกรนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพ และด้านการออมทรัพย์ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 99.2 มีการออมทรัพย์ โดย ร้อยละ 87.7 ฝากออมทรัพย์ไว้กับ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนมาก มีหนี้สิน จึงควรที่จะให้ความรู้แก่เกษตรกรเห็นถึงผลของการสร้างหนี้ การหาแนวทางลดหนี้ การหารายได้เพิ่ม/รายได้เสริม รวมไปถึงการบันทึกข้อมูลบัญชีครัวเรือน รายรับ รายจ่ายของครัวเรือน เพื่อที่จะลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยไม่เกิดประโยชน์ และเน้นการส่งเสริมการออมทรัพย์ ให้เกษตรกรมีการออมทรัพย์ครบทุกครัวเรือน

2) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 65.6 มีรายได้น้อยกว่า 100,001 บาท และโดยเฉลี่ยเกษตรกรมีรายได้ 101,460.65 บาท จะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีรายได้น้อย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ คือ ทำนาปี มีรายได้จากภาคการเกษตร เฉลี่ย 58,710.65 บาท

3) สภาพพื้นฐานทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรเป็นสมาชิก เป็นกรรมการ และประธาน ในกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนหมู่บ้าน อาจเนื่องมาจากเกษตรกรเห็นความสำคัญของการออมทรัพย์ จึงเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกับทั้งสองกลุ่มเป็นหลัก

4) แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบุคคล จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ด้านกลุ่มองค์กร จาก กลุ่มเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านสื่อมวลชน จากสื่อโทรทัศน์ อาจเนื่องมาจาก นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และสื่อโทรทัศน์ มีสำคัญต่อการรับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงจึงควรดำเนินการผ่านทั้ง 3 ช่องทาง สอดคล้องกับ กวี คำพลับ (2555: 113) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี พบว่า แหล่งและระดับการได้รับความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกร จากสื่อมวลชน มากที่สุดคือประเภทวิทยุโทรทัศน์ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ กัณติณี แวโนะ (2550: 59) ความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง กรุงเทพมหานคร พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากทางวิทยุโทรทัศน์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

2. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 54.9) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อาจเนื่องมาจากเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จากแหล่งต่างๆ ในระดับปานกลาง (จากกลุ่มองค์กร โดยกลุ่มเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ระดับมาก จากบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ระดับปานกลาง จากสื่อมวลชน โดยสื่อโทรทัศน์) แต่ก็ส่งผลให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ อัญชัย อยู่สบาย (2556: 87-88) “การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งตนเองของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไม้ ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งตนเองในระดับมากที่สุด ในประเด็นด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

3. กิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านโนนศรีสวัสดิ์

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติตามกิจกรรม ในแต่ละประเด็น ดังนี้

1) กิจกรรมด้านการลดรายจ่าย พบว่า เกษตรกร มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน และปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีการทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือนไว้ใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาสระผม เนื่องมาจากการทำการเกษตร ปลูกผักสวนครัวหรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค เป็นกิจกรรมเกษตรกรมีความคุ้นเคยและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะต่างจากการทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือน น้ำยาล้างจาน น้ำยาสระผม ฯลฯ เกษตรกรไม่มีการปฏิบัติกันเป็นประจำและมองว่ามีความยุ่งยาก ไม่สะดวกในการผลิต

2) กิจกรรมด้านการเพิ่มรายได้ พบว่า เกษตรกร มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยทำอาชีพเสริม และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หรือ การถนอมอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่า เนื่องจากการทำอาชีพเสริมทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มรายได้และเป็นวิธีการที่สะดวกจึงทำให้เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด ส่วนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรจะนิยมแปรรูปเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนมากกว่าจำหน่าย จึงมีการปฏิบัติที่น้อยที่สุด

3) กิจกรรมด้านการออม พบว่า เกษตรกร มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนมีการออม และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีการวางแผนระบบการใช้จ่ายที่เช่น การทำบัญชีครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรเห็นความสำคัญของการออมทรัพย์และในชุมชนมีสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงการออมทรัพย์ได้ง่ายจึงมีส่วนสำคัญในการออมทรัพย์ของสมาชิกในครัวเรือน ส่วนการวางแผนการใช้จ่าย เช่น การทำบัญชีครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรยังมองไม่เห็นความสำคัญของการบันทึกข้อมูล จึงทำให้มีการทำบัญชีครัวเรือนมีการปฏิบัติที่น้อย

4) กิจกรรมด้านการดำรงชีวิต พบว่า เกษตรกร มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีความอดทนใช้ความเพียรในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือสังคม และมีการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ มีการเรียนรู้ ถ่ายทอด ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตประจำวัน เนื่องจากเกษตรกรได้รับการปลูกฝัง อบรมสั่งสอนจากบิดา มารดา หรือผู้ใหญ่ ถึงการมีความอดทนในการทำงานหรือการประกอบอาชีพ การรู้จักช่วยเหลือสังคม จึงมีส่วนสำคัญทำให้เกษตรกรมีการปฏิบัติมากที่สุด ส่วนการเรียนรู้ ถ่ายทอด ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตประจำวัน

5) กิจกรรมด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกร มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด กับ ให้ความร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ และมีการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ มีการจัดการขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะ การรีไซเคิล เนื่องจากเกษตรกรเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและปัจจุบันทรัพยากรเหล่านี้มีจำนวนลดน้อยลงจึงช่วยกันอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ประหยัดและใช้อย่างคุ้มค่า ส่วนการจัดการขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะ การรีไซเคิล มีการปฏิบัติน้อย เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ของการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีรวมไปถึงความรู้ของการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (การรีไซเคิล)

6) กิจกรรมด้านการเอื้ออาทร (แบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) พบว่า เกษตรกร มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการปลูกฝังสมาชิกในครัวเรือนให้รู้จักการเอื้ออาทรแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือส่วนรวม และมีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีการให้ความช่วยเหลือคนจน หรือคนด้อยโอกาส เนื่องจากเกษตรกรได้รับการอบรมสั่งสอนตั้งแต่วัยเด็กจากบิดา มารดา ผู้ใหญ่ถึงการให้รู้จักการเอื้ออาทร การแบ่งปัน การช่วยเหลือส่วนรวมจึงทำให้เกษตรกรปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ เอกชัย พัฒนนิม (2553: 71-74) การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กิจกรรมที่มีการปฏิบัติมาก ได้แก่ กิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในหมู่บ้าน กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้ง 6 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80) โดยมีระดับความพึงพอใจมาก 5 ด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการออม ด้านการดำรงชีวิต ด้านการเอื้ออาทร (แบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) ด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการลดรายจ่าย และมีความพึงพอใจปานกลาง ดังนี้ ด้านการเพิ่มรายได้

เมื่อพิจารณาตามแต่ละด้าน ปรากฏผล ดังนี้

1. ด้านการลดรายจ่าย พบว่าเกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ มีการทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือนไว้ใช้เอง เช่นยาสระผม น้ำยาซักผ้า สอดคล้องกับผลการวิจัยกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านโนนศรีสวัสดิ์ กิจกรรมด้านการลดรายจ่าย

2. ด้านการเพิ่มรายได้ พบว่าเกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ครัวเรือนมีอาชีพเสริม และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ มีการแปรรูปผลผลิตหรืออาหารจำหน่ายเพื่อเพิ่มมูลค่า สอดคล้องกับผลการวิจัยกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านโนนศรีสวัสดิ์ กิจกรรมด้านการเพิ่มรายได้

3. ด้านการออม พบว่าเกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ มีการทำบัญชีครัวเรือน สอดคล้องกับผลการวิจัยกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านโนนศรีสวัสดิ์ กิจกรรมด้านการออม

4. ด้านการดำรงชีวิต พบว่าเกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือมีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ยึดศีลธรรมเป็นแนวปฏิบัติ และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือครัวเรือนมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเกษตรกรนับถือศาสนาพุทธ จึงยึดถือหลักธรรม คำสอน ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ เชาวณีย์ ศิริสาคร (2555: 91) วิถีชีวิตเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า การพึ่งตนเองด้านจิตใจ ชุมชนบ้านนาโดนร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา ทุกคนมีหลักพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

5. ด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าเกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน เช่นป่าชุมชน ฯลฯ และมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ชุมชนวางกฎ กติกา ในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านโนนศรีสวัสดิ์ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. ด้านการเอื้ออาทร (แบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) พบว่าเกษตรกร เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ มีกองทุนหรือระดมทุนในการช่วยเหลือกันและกัน มีการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานหรือช่วยเหลือกันและกัน เนื่องจาก การมีกองทุน ช่วยแก้ไขปัญหาในยามที่ชุมชนต้องการใช้ทุนทรัพย์ที่สูงและการร่วมแรงร่วมใจกันก็เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนได้เป็นอย่างดี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1) ปัจจัยภายใน

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ในแต่ละประเด็นมีดังนี้

1. ด้านการปกครอง พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.08) เรียงตามลำดับ ดังนี้ กฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน คณะกรรมการ และผู้นำท้องถิ่น เมื่อพิจารณาตามแต่ละด้านปรากฏผล ดังนี้

1.1 ผู้นำท้องถิ่น พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ผู้นำมีการปฏิบัติตนดี มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ผู้นำมีความสามารถด้านการประสานงานและการปฏิบัติงาน อาจเนื่องจากการปฏิบัติตนการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เกษตรกรเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้นำที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชนในการทำงานหากผู้นำขาดสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้ชุมชนนั้นวุ่นวาย ส่วนความสามารถด้านการประสานงานเกษตรกรเห็นว่าเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นทำได้อยู่แล้ว สอดคล้องกับ สมาน พัวโพธิ์ (2551: 167) รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม มุ่งมั่น เสียสละ มีความเชี่ยวชาญและริเริ่มในการทำงาน และทำตัวให้เป็นตัวอย่างแก่คนในชุมชน

1.2 คณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับการยอมรับจากสมาชิกในหมู่บ้าน อาจเนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าผู้ที่เข้ามาทำงานเป็นคณะกรรมการของหมู่บ้าน ก็คือตัวแทนของสมาชิกทั้งหมู่บ้านในการที่จะขับเคลื่อนการทำงานของหมู่บ้าน การได้รับการยอมรับจากสมาชิกในหมู่บ้าน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

1.3 กฎระเบียบหมู่บ้าน/ชุมชน พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ สมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้านร่วมกำหนดกฎระเบียบของหมู่บ้าน อาจเนื่องจากเกษตรกรต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ และการที่ได้มีส่วนร่วมก็จะทำให้ทุกคนในหมู่บ้านยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกัน

2. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67) เรียงตามลำดับ ดังนี้ การลดรายจ่าย การพึ่งตนเอง และการสร้างอาชีพ/รายได้ และเมื่อพิจารณาตามแต่ละด้าน ปรากฏผล ดังนี้

2.1 การสร้างอาชีพ/รายได้ พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ การระดมทุนของชุมชน/กองทุน เพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการประหยัดและการออม อาจเนื่องมาจากภายในชุมชนมีสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อีกทั้งยังมีการส่งเสริมการออมเงินในทุกวันจันทร์ของสัปดาห์ จึงทำให้เกษตรกรเข้าถึงการออมทรัพย์ได้ง่าย

2.2 การพึ่งตนเอง พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ การปลูกผักสวนครัว/เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค ในครัวเรือน สอดคล้องกับผลการวิจัย ตอนที่ 3 กิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านโนนศรีสวัสดิ์ กับตอนที่ 4 ความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ด้านการลดรายจ่าย คือ การปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ วีระภักทรกุล (2558: 249) รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ เมื่อใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง เกษตรกรได้พัฒนาการดำรงชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ เกิดความเข้มแข็งในระดับครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ต้องคอยรอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ

2.3 การลดรายจ่าย พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่น ของกิน/ของใช้ที่ไม่จำเป็น อาจเนื่องจากการลดรายจ่ายของใช้ที่ฟุ่มเฟือย หากสามารถลดรายจ่ายจำพวกของกิน ของใช้ที่ไม่จำเป็นเหล่านี้ได้ก็จะทำให้เกษตรกรมีเงินเก็บเพิ่มขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นหรือใช้ในยามฉุกเฉินที่ครอบครัวมีความจำเป็นที่จะต้องนำไปใช้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

3. ด้านชุมชน พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.70) ดังนี้ ความสามัคคี การมีส่วนร่วมกับชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเมื่อพิจารณาตามแต่ละด้าน ปรากฏผล ดังนี้

3.1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชีวิตประจำวันของสมาชิกในครัวเรือน อาจเนื่องจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในครัวเรือนเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดของเกษตรกรมากที่สุด และสมาชิกในครัวเรือนจะมองเห็นปัญหาของครอบครัวได้ดีกว่าบุคคลภายนอก สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ วีระภทรกุล (2558: 248) รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าการได้เรียนรู้ ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างสมาชิกในชุมชน มีการเรียนรู้ด้านต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนาการทำเกษตร ด้านการทำเกษตร

3.2 การมีส่วนร่วมกับชุมชน พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม อาจเนื่องจากการร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆในชุมชนเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการสร้างความสงบสุขของชุมชนได้เป็นอย่างดี หากกิจกรรมต่างๆในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมหรือการให้ความร่วมมือของสมาชิกก็จักทำให้กิจกรรมนั้นเกิดความสำเร็จได้ยากหรือสำเร็จได้ช้า สอดคล้องกับ อิศารัตน์ ศรีขาว (2555: 135) รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าด้านการมีส่วนร่วมเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงาน ตรวจสอบและการแก้ไข

3.3 ความสามัคคี พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ สมาชิกมีความรัก สามัคคีในชุมชน อาจเนื่องจากชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้ สมาชิกต้องมีความสามัคคีต่อกัน มีความรักให้กัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกันและจะทำให้ชุมชนนั้นมีความสงบสุข สอดคล้องกับ ชลิดา เพียรสร้าง (2554: 53) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อ.สรวรรณ จ.ร้อยเอ็ด พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การปลูกผักสวนครัวไว้กินเองในครัวเรือน การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย มีความสัมพันธ์ในชุมชน คือทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทอดทิ้งกัน

2) ปัจจัยภายนอก

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.70) เมื่อพิจารณาตามแต่ละด้าน ปรากฏผล ดังนี้

พบว่า เกษตรกร มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ นโยบายของรัฐ เช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการอยู่ดีมีสุข มาปฏิบัติเป็นโครงการของหมู่บ้าน เนื่องจากการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากปัจจัยของสมาชิกในชุมชนแล้ว ในส่วนนโยบายของภาครัฐก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนชุมชนให้มีการพัฒนา มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับ วาสนา ศรีนวลโย (2551: 142) ศึกษาการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข กรณีศึกษา หมู่บ้านนากก หมู่ที่ 5 ตำบลคลอง อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต พบว่า นโยบายยุทธศาสตร์ อยู่ดีมีสุข เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” เนื่องจากนโยบายดังกล่าว เป็นการผลักดันให้เกิดการกระตุ้นหมู่บ้าน ชุมชน ให้เกิดการตื่นตัวที่จะพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นกว่าเดิมโดยยึดหลักการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง และ สอดคล้องกับ นิสร ใจซื่อ (2557: 87) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคม วัฒนธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำหมู่บ้านและด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนศรีสวัสดิ์

ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง บ้านโนนศรีสวัสดิ์ ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้

6.1 ปัญหา

ปัญหาในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร เมื่อพิจารณาตามแต่ละด้าน ปรากฏผล ดังนี้

1) ด้านการลดรายจ่าย

(1) การประหยัด ลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ ไม่มีการประหยัด อาจเนื่องจากยังมีรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยอยู่ ถึงแม้จะอยู่ในระดับน้อยก็ตามที่

(2) การปลูกพืชผักสวนครัว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ ความรู้ที่ได้ยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อาจเนื่องจากเกษตรกรมีความคุ้นเคยกับการทำการเกษตร จึงทำให้เกษตรกรไม่เห็นความสำคัญกับความรู้อื่นๆ ที่ได้รับ

(3) การใช้สารชีวภาพ/สารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ มีวิธีการปฏิบัติที่ยุ่งยาก อาจเนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าการใช้สารชีวภาพ/สารชีวภัณฑ์นั้นได้ผลที่ช้า ไม่ทันกับความต้องการของเกษตรกรที่จะให้เห็นผลในทันที ถึงแม้จะประหยัดและสามารถลดรายจ่ายรวมทั้งไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร ประกอบกับการผลิตสารชีวภัณฑ์มีขั้นตอนในการผลิตหลายขั้นตอน ไม่สะดวกเหมือนกับการใช้สารเคมี

(4) การใช้ปัจจัยการผลิตที่หาได้เอง เช่น การทำปุ๋ยหมัก พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ มีวิธีปฏิบัติที่ยุ่งยาก เนื่องจากทำการผลิตปุ๋ยหมักต้องใช้ระยะเวลาในการที่จะหมักปุ๋ยจึงทำให้ไม่สะดวกรวดเร็วเหมือนปุ๋ยเคมี เกษตรกรจึงมองว่ามีความยุ่งยากในการปฏิบัติ โดยไม่ได้มองถึงการประหยัด ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน

(5) การผลิตเครื่องอุปโภค พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ความรู้ที่ได้ยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อาจเนื่องจากเกษตรกรยังมีความเชื่อถ้อยติดกับเครื่องอุปโภคที่มีการโฆษณากันทางโทรทัศน์มากกว่าการที่ตนเองผลิตไว้ใช้เอง

2) ด้านการเพิ่มรายได้

(1) การรวมกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ยุ่งยาก เสียเวลา อาจเนื่องจากเกษตรกรยังมีความคิดว่าการรวมกลุ่ม คนทำงานก็ทำอยู่ตลอด คนที่ไม่ทำก็เอาเปรียบคนทำ จึงทำให้การรวมกลุ่มเกิดขึ้นน้อย จึงทำให้เกษตรกรมองเป็นความยุ่งยาก

(2) การทำอาชีพเสริม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีเวลา อาจเนื่องจากเกษตรกรใช้เวลาในแต่ละวันหมดไปกับการทำการเกษตรจึงไม่ได้มองเห็นความสำคัญหรือประโยชน์จากการทำอาชีพเสริม ที่จะเป็นการเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว

(3) การเข้ารับการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ยุ่งยาก เสียเวลา อาจเนื่องจากเกษตรกรมองไม่เห็นประโยชน์จากความรู้ที่ตนเองจะได้รับอันเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถที่เพิ่มขึ้น นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3) ด้านการออม

(1) การกู้ยืม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยสูง อาจเนื่องจากแหล่งเงินกู้ถึงแม้จะเป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด แต่เกษตรกรก็ยังเห็นว่าดอกเบี้ยสำหรับการกู้ยิมนั้นอยู่ในอัตราที่ยังสูงอยู่

(2) การออมทรัพย์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีความรู้ด้านการออม อาจเนื่องจากถึงแม้เกษตรกรจะมีการออมทรัพย์ แต่ก็ยังขาดความรู้ทางด้านการออมทรัพย์ที่ต่อเนื่องถึงประโยชน์จากการออมทรัพย์ว่ามีอะไรบ้าง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

(3) การทำบัญชี พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีความรู้เรื่องการทำบัญชี อาจเนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือน หรือได้รับความรู้แต่ขาดการบันทึกข้อมูลอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ จึงทำให้ความรู้ที่ได้รับหายไป

4) ด้านการดำรงชีวิต

(1) การปฏิบัติตามหลักของศาสนา พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ ปฏิบัติตามได้ยาก อาจเนื่องจากการปฏิบัติตามหลักของศาสนา ถึงแม้จะเป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด แต่อาจจะบางคนปฏิบัติตามได้ยาก เช่น ศีล 5 ข้อ ยังมีการปฏิบัติไม่ได้ทุกคน หรือบางคนอาจจะปฏิบัติตามไม่ได้ทุกข้อ

(2) การลด ละ เลิก อบายมุข พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ อบายมุข เข้าถึงได้ง่าย อาจเนื่องจากอบายมุขต่างๆ มีอยู่มากมายถึงแม้จะเป็นปัญหาในระดับน้อยที่สุด แต่อบายมุขต่างๆ ก็มีมากจนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

(3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีการใช้ อาจเนื่องจากเกษตรกรพยายามที่จะตามกับสิ่งที่เป็ปัจจุบัน โดยลืมนองถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างก็มีประโยชน์มากสามารถนำมาใช้ หรือนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

(4) การวางแผน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ความรู้ที่ได้ยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อาจเนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ด้านการวางแผนที่เป็นระบบ ประกอบกับคุ้นเคยกับการทำงานไปแล้วค่อยแก้ปัญหาไป

5) ด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(1) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรภายในท้องถิ่น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีทรัพยากรที่จะนำมาใช้ประโยชน์ อาจเนื่องจากที่ผ่านมาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในท้องถิ่นไปมากแล้วจึงทำให้ทรัพยากรที่จะนำมาใช้ประโยชน์ไม่มีหรือเหลือน้อย

(2) การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่า และให้เกิดประโยชน์สูงสุด พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ยุ่งยาก เสียเวลา อาจเนื่องจากการนำทรัพยากรมาใช้ มีขั้นตอนในการแปรสภาพที่ไม่สะดวกเหมือนกับการซื้อแบบสำเร็จรูปมาใช้ จึงทำให้เกษตรกรมองว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เสียเวลา

(3) การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ (รีไซเคิล) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีเวลา อาจเนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ในการจัดการกับวัสดุจึงทำให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เสียเวลาในการทำ

(4) การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น ใช้เครื่องทุ่นแรง พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ มีวิธีการปฏิบัติที่ยุ่งยาก อาจเนื่องจากเกษตรกรยังนิยมใช้แรงงานตนเองเป็นหลัก จึงไม่เห็นความสำคัญของการใช้เครื่องทุ่นแรงที่จะช่วยลดการใช้แรงงาน

6) ด้านการเอื้ออาทร (แบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน)

(1) การปรึกษาปัญหาภายในครอบครัว พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ไม่มีการปรึกษา อาจเนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่มีความสำคัญ หรือมีความเขินอายที่จะพูดคุย ปรึกษากับสมาชิกในครอบครัวตนเองจึงทำให้ไม่มีการปรึกษากันเกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะตามผลการศึกษาที่ค้นพบและปรากฏ โดยที่สามารถผลการศึกษานี้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา และนำไปสู่การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านโนนศรีสวัสดิ์ ตำบลนาบอน อำเภอดำรงวิทยะปณัฐ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้เกษตรกรหรือชุมชนอื่นๆ สามารถนำผลการศึกษานี้ไปปรับใช้และพัฒนาให้ชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1.1.1 ด้านการลดรายจ่าย

1) ลดการพึ่งพารายได้จากการทำการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว เช่นการทำนาปี การทำอ้อยโรงงาน การทำมันสำปะหลัง โดยหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำการเกษตรแบบผสมผสาน มีกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย ลดความเสี่ยงด้านราคาผลผลิตพืชเชิงเดี่ยว

2) เพิ่มความรู้หรือฝึกฝนกิจกรรม ในส่วนที่เกษตรกรยังมีความรู้ที่ยังน้อยหรือมีการปฏิบัติน้อย เช่น การทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือนไว้ใช้เอง จำพวก น้ำยาล้างจาน น้ำยาล้างผ้า สบู่ และ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ สารชีวภาพ ป้องกันกำจัดศัตรูพืช ไว้ใช้เอง เป็นการลดความเสี่ยงจากโรคที่เกิดจากสารเคมี

3) หันมาผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อใช้ในการเกษตรเป็นการช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ลดการใช้ปุ๋ยเคมี

1.1.2 ด้านการเพิ่มรายได้

1) เพิ่มความรู้หรือฝึกฝนกิจกรรม ในส่วนที่เกษตรกรยังมีความรู้ที่ยังน้อยหรือมีการปฏิบัติน้อย เช่น เพิ่มในส่วนของการผลิตสินค้าเพื่อการจำหน่าย การแปรรูปผลผลิตหรืออาหาร จำหน่ายเพื่อเพิ่มมูลค่า การรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อการผลิต ในการผลิต/จำหน่ายสินค้า

2) การหาอาชีพเสริมให้กับตนเองเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

3) การเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ในการเพิ่มความรู้ ทักษะ ความสามารถให้กับตนเอง โดยต้องรู้จักการยอมเสียสละเวลากับความรู้อันจะได้รับการกลับมา

1.1.3 ด้านการออม

1) เกษตรกรควรมีการออมทรัพย์ โดยการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ให้ครบทุกครัวเรือน มีการออมทรัพย์เป็นประจำ รวมทั้งการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักการออมทรัพย์

2) เสริมความรู้ให้กับตนเองในเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน

1.1.4 ด้านการดำรงชีวิต

1) เสริมความรู้ให้กับตนเองในเรื่องการวางแผนในการดำรงชีวิต รวมไปถึงเรื่องอื่นๆ

2) นำช่องทางจากสื่อออนไลน์ เช่นอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ค ไลน์ ฯลฯ เพื่อการเพิ่มความรู้พัฒนาตนเอง รวมไปถึงเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ในการประกอบอาชีพให้แก่ตนเอง

3) รู้จักการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาปรับใช้ เช่น การทำเครื่องทุ่นแรง

4) การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน รวมไปถึงการสละเวลาเพื่อเข้ารับการอบรม ถ่ายทอดความรู้ เพื่อการพัฒนาตนเอง

5) ผู้นำท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้กับหมู่บ้าน

6) คณะกรรมการหมู่บ้าน ควรมีการพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

1) เจ้าหน้าที่ที่ส่งเสริมการเกษตร ควรหมั่นออกพบปะ เยี่ยมเยียน ติดตาม ให้ความรู้แก่เกษตรกรเป็นประจำ อย่างต่อเนื่อง และการหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาตนเองและนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรอยู่เสมอ

2) เจ้าหน้าที่ที่ส่งเสริมการเกษตร ควรใช้ช่องทางการให้ความรู้ผ่าน ช่องทาง กลุ่มเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นช่องทางที่เกษตรกรได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด รวมไปถึงช่องทางด้านอื่นๆ

3) ควรเสริมความรู้ ความเข้าใจในส่วนที่เกษตรกรยังมีความเข้าใจน้อย เช่น เรื่องการวางแผนการทำงาน การรู้จักเสียสละงานส่วนรวมก่อนงานส่วนตน การรู้จักนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เรื่องของคนจนหรือของเกษตรกรเท่านั้น อบายมุขต่างๆ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

4) เสริมความรู้และการฝึกปฏิบัติแก่เกษตรกรในเรื่อง การทำผลิตภัณฑ์ครัวเรือนไว้ใช้เอง เช่นการทำน้ายาล้างจาน น้ายาสระผม ฯลฯ การทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ สารชีวภาพป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่ผลิตไว้ใช้เอง อันเป็นการช่วยลดรายจ่าย เกษตรกร รวมไปถึงยังช่วยลดการใช้สารเคมี ทำให้ร่างกายปลอดภัยจากสารเคมี สารพิษ

5) เสริมความรู้และการฝึกปฏิบัติแก่เกษตรกร ในเรื่องการผลิตสินค้า เพื่อการจำหน่ายเพิ่มรายได้ การแปรรูป ผลผลิตหรืออาหาร จำหน่ายเพื่อเพิ่มมูลค่า การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต/จำหน่ายสินค้า

6) เสริมความรู้ แก่เกษตรกรในส่วนที่เกษตรกรยังขาดหรือยังมีการปฏิบัติน้อย เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การรู้จักการวางแผน การทำอาชีพเสริม การใช้สารชีวภาพ/สารชีวภัณฑ์เพื่อลดรายจ่ายและเพื่อสุขภาพของตัวเกษตรกร การผลิตเครื่องอุปโภค บริโภคไว้ใช้เอง การผลิตปุ๋ยหมัก การนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ (รีไซเคิล) การรู้จัก การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน สอนให้เกษตรกรเห็นประโยชน์ของการใช้เวลาเพื่อเข้ารับการรู้ การอบรม เพื่อการพัฒนาตนเอง อันเป็นประโยชน์แก่ตัวของเกษตรกรเอง

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตการแปรรูปและการตลาด ให้กับกลุ่ม และประชาคมสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสื่อที่เกษตรกรใช้อยู่ เป็นประจำและเข้าถึงเกษตรกรได้ง่ายที่สุด

2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวก ให้เกิดกระบวนการจัดเวที แลกเปลี่ยน หรือการทำข้อตกลงด้านการตลาด การจัดทำแผนพัฒนาการผลิตทั้งระบบ

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนบุคลากร องค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ ปัจจัยการผลิต ให้แก่ เกษตรกร

2) การสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพเสริมให้แก่เกษตรกร สนับสนุนสร้างเครือข่ายของ เกษตรกร

3) สนับสนุนงบประมาณที่เป็นความต้องการของเกษตรกร ในเรื่องที่สำคัญ เช่น ปัญหาการขาดแคลน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

4) สนับสนุนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง อย่างต่อเนื่อง

5) นำข้อมูลจากงานวิจัย ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม แหล่งข้อมูลข่าวสารความรู้ด้าน เศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในการดำเนินงานเศรษฐกิจ พอเพียง มาใช้ในการวางแผนเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการที่จะเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านโนนศรีสวัสดิ์ เพราะจะได้ ทราบว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีส่วนสำคัญที่จะทำให้บ้านโนนศรีสวัสดิ์ เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

2) ควรวิจัยภาพรวมที่กว้างมากขึ้น โดยนอกเหนือจากการวิจัยในระดับหมู่บ้านแล้ว ควรทำงานวิจัยในภาพรวม ระดับของตำบล ซึ่งนอกเหนือจากบ้านโนนศรีสวัสดิ์แล้ว หมู่บ้านอื่นในตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง มีการดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหรือไม่

3) ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนศรีสวัสดิ์ เพื่อระดมความคิดเห็น ของเกษตรกร ในการที่จะทำอย่างไรให้หมู่บ้านของตนเองเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กวี คำพลับ. (2555). “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กัณติณี แวโนะ. (2550). “ความเข้าใจและการปรับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชลิดา เพียรสร้าง. (2554). “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อ.สุวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด” รายงานวิจัยอิสระ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เชาวณีย์ ศิริสาคร. (2550). “วิถีชีวิตเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโดน อำเภอมะนัง จังหวัดนครพนม” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนัญพร ธรรมอร่ามกิจ. (2554). “การจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา: หมู่บ้านหนองน้ำใส ตำบลรางบัว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตรรัตน์ ศรีขาว. (2555). “รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2551). “การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (ชุดเก่า-S2)” ค้นวันที่ 19 มิถุนายน 2559 จาก <http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=92&language=th>.
- นิสรา ใจชื่อ. (2557). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปราโมทย์ มลคล้า. (2551). “พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำครอบครัวในเขตปกครองท้องที่อำเภอมะนัง จังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วาสนา ศรีนวลโย. (2551). “ศึกษาการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข กรณีศึกษาหมู่บ้านนาหมื่น หมู่ที่ 5 ตำบลคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ศิริพงษ์ วีระภักทรกุล. (2558). “รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศีลวัต ศรีสวัสดิ์. (2552). “ความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมาน พัวโพธิ์. (2551). “รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อัญชัญ อยู่สบาย. (2556). การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งตนเองของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไม้ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เอกชัย พัฒนิม. (2553). “การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.